

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра гуманітарних дисциплін

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни «Культура юридичного мовлення»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
ХНУВС
Протокол від 08.07.2024 р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних
та соціально-економічних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
ХНУВС
Протокол від 27.06.2024 р. № 22

Розробник:

Завідувачка кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії ХНУВС, канд.
філол. наук, доцентка Валентина ВАСИЛЕНКО

Рецензенти:

1. Доцентка кафедри української мови Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, кандидатка філологічних наук, доцентка Вікторія ГЕРМАН
2. Доцентка кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидатка філологічних наук, доцентка Вікторія ПЕРЦЕВА

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 4							
ТЕМА № 1: Ораторське мистецтво у професійній діяльності юриста. Наука про ораторське мистецтво	10	2		2		6	Залік
ТЕМА №2: Історія риторики та ораторського мистецтва. Основні парадигми риторики	8			2		6	
ТЕМА №3: Психологічні аспекти ораторської діяльності	10	2		2		6	
ТЕМА № 4: Майстерність публічного виступу	10	2		2		6	
ТЕМА № 5: Риторичні стратегії та методологія ораторської діяльності	10	2		2		6	
ТЕМА № 6: Спеціальна риторика: судове красномовство і його риторичні аспекти	8			2		6	
ТЕМА № 7: Риторичний інструментарій	10	2		2		6	
ТЕМА № 8: Основні засоби мовної виразності. Культура мови і етика спілкування	8			2		6	
ТЕМА № 9: Особливості полемічного красномовства	8			2		6	
ТЕМА № 10: Підготовка до публічного виступу. Композиція публічної промови	8			2		6	
Всього за семестр № 4:	90	10		20		60	

2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекцій	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 4							
ТЕМА № 1: Ораторське мистецтво у професійній діяльності юриста. Наука про ораторське мистецтво	10	2				8	Залік
ТЕМА №2: Історія риторики та ораторського мистецтва. Основні парадигми риторики	8					8	
ТЕМА №3: Психологічні аспекти ораторської діяльності	8					8	
ТЕМА № 4: Майстерність публічного виступу	10			2		8	
ТЕМА № 5: Риторичні стратегії та методологія ораторської діяльності	8					8	
ТЕМА № 6: Спеціальна риторика: судове красномовство і його риторичні аспекти	10			2		8	
ТЕМА № 7: Риторичний інструментарій	8					8	
ТЕМА № 8: Основні засоби мовної виразності. Культура мови і етика спілкування	10	2				8	
ТЕМА № 9: Особливості полемічного красномовства	8					8	
ТЕМА № 10: Підготовка до публічного виступу. Композиція публічної промови	10			2		8	
Всього за семестр № 4:	90	4		6		80	

3. Методичні вказівки до практичних занять

Семестр № 4

Тема №1 Ораторське мистецтво у професійній діяльності юриста. Наука про ораторське мистецтво

Практичне заняття Теоретичні засади риторики

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Риторика як лінгвістична наука, мистецтво впливового слова, наука фахового успіху. Зв'язок з іншими науками.
2. Основні поняття класичної риторики: логос, етос, пафос, топос.
3. Основоположні розділи класичної риторики: інвенція, диспозиція, елокуція, елоквенція, меморія, акція.
4. Основні закони риторики: концептуальний, моделювання аудиторії, тактичний, мовленнєвий, ефективної комунікації, системно-аналітичний.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. **URI:** <http://bit.ly/2lR1oYO>
2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.
URI:<https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>
3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.
URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>
4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. **URI:** <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>
5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с.
URI:http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf

6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. **URI:**<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>

7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОШПО, 2014. 260 с. URL: <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

1. Укласти термінологічний словничок «Основні поняття та розділи класичної риторики» (логос, пафос, етос, топос, інвенція, диспозиція, елокуція, елоквенція, меморія, акція).

2. Записати сутність висловлювань про ораторське мистецтво:

- Багато говорити і багато сказати не є те саме (Софокл).
- Слово – єдине, що буде жити вічно (Гезлітт).
- Слово, яке йде від серця, проникає в серце (Нізамі).
- Слова – теж вчинки (А. Франс).
- Немає магії сильнішої, ніж магія слів (А. Франс).

3. Підготувати виступ на тему «Роль ораторського мистецтва у фаховій підготовці».

4. Укласти тези однієї з наукових статей за темою.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема №2 Історія риторики та ораторського мистецтва. Основні парадигми риторики

Практичне заняття Ораторське мистецтво давнього світу. Риторика в Україні.

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Сила впливового слова в міфології. Ораторське мистецтво античності.
2. Біблійне ораторське мистецтво. Риторика Середньовіччя.
3. Ораторське мистецтво в Україні:
  - Розвиток давньоукраїнського красномовства (Київська Русь).
  - Українське красномовство XIII – XVI ст.
  - Риторика за часів панування Російської та Австро-Угорської імперій.
  - Ораторське мистецтво в радянські часи.
  - Українське духовне й красномовне відродження.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. **URI:** <http://bit.ly/2IR1oYO>
2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.
URI:<https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>
3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.
URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>
4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. **URI:** <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>
5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с.
URI:http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf
6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с.
URI:<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>
7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2014. 260 с. **URL:** <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

1. Підготувати письмове повідомлення на одну з тем:

- Сократ, Платон, Демосфен – творці теорії красномовства.
- Риторичні жанри біблійного красномовства.
- Християнська риторика – гомілетика.
- Жанр «слова» в літературі київського часу.
- Києво-Могилянська академія і формування національної риторики.
- Риторика незалежної України.

2. Презентувати кращі зразки красномовства:

- «Золоте слово» Святослава.
- «Слово про закон і благодать» Іларіона.
- Похвальні промови Кирила Туровського.
- «Духовний регламент» Феофана Прокоповича.
- «Краткое руководство к красноречию» Михайла Ломоносова.
- «Філософські трактати» Григорія Сковороди.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема № 3 Психологічні аспекти ораторської діяльності

Практичне заняття Сучасні технології спілкування.

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Проблема некоммукабельності окремої людини, шляхи її розв'язання. Поради сором'язливим. Маломовність і балакучість.
2. Сучасні технології переконуючого спілкування.
3. НЛП і PR- технології. Їх значення для працівників правоохоронних органів.
4. Аргументація. Теза. Аргумент.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. URI:: <http://bit.ly/2lR1oYO>
2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.

URI:<https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>\

3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.

URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>

4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>

5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. URI:http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf

6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. URI:<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>

7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2014. 260 с. URL: <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

Перекласти текст українською мовою.

Крупнейшим теоретиком и учителем красноречия в V веке до н.э. был **Горгий** из сицилийского города Леонтины. В 427 году он прибыл в Афины, и его искусные речи привлекли всеобщее внимание. Позднее он объездил всю Грецию, повсюду выступая перед слушателями. На собрании греков в Олимпии он обратился к собравшимся с призывом к единодушию в борьбе против варваров. Олимпийская речь Горгия надолго прославила его имя (ему была поставлена статуя в Олимпии, база которой найдена в прошлом веке во время археологических раскопок).

Традиция сохранила немного из творческого наследия Горгия. Сохранился, например, следующий совет оратору: "Серьезные доводы противника опровергай шуткой, шутки – серьезностью". Целиком сохранились лишь две

речи, приписувані Горгію, – "Похвала Елене" і "Оправдання Паламенада", написані на сюжети міфів про Троянську війну. Ораторське мистецтво Горгія включало в себе багато нововведень: симетрично побудовані фрази, речення з однаковими кінцями, метафори і порівняння; ритмічне членення мови і навіть рима наближали його мову до поезії. Деякі з цих прийомів надовго зберегли назву "горгіанські фігури". Горгіс писав свої мови на аттичеському діалекті, що свідчить про високий рівень розвитку мови в Афінах в літературному житті давньої Еллади.

Горгіс був одним з перших ораторів нового типу – не тільки практиком, але й теоретиком красномовства, за плату навчаючи молоді з багатих сімей говорити і логічно мислити. Такі вчителі називалися софістами, "спеціалістами по мудрості". "Мудрість" їх була скептичною: вони вважали, що абсолютної істини не існує, істинним є те, що може бути доведено достатньо переконливим чином. Звідси їх турботою про переконливість доказів і виразності слова: вони зробили слово об'єктом спеціального дослідження. Особливо багато вони цікавилися походженням значення слова (етимологією), а також синонімією. Основним полем діяльності софістів були Афіни, де процвітали всі жанри красномовства – совещальний, епідектичний і судовий (В.Борухович).

Підготуйте і запишіть коротку доповідь (до 5 хвилин) на одну з тем:

"НЛП-технології і юридична практика"

"PR чорний і PR білий".

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема № 4 Майстерність публічного виступу

Практичне заняття Види і жанри ораторського мистецтва.

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Основні види промов (агітаційні, інформаційні, розважальні). Історія зародження і розвитку видів ораторського мистецтва.

2. Жанри ораторського мистецтва:

а) громадсько-політичне красномовство (політичні промови, виступи на мітингах, агітаційні промови, лекції на громадсько-політичні теми);

б) академічне красномовство (наукова доповідь, навчальна лекція, науково-популярний виступ);

в) судове красномовство (адвокатська, або захисна, промова, звинувачувальна промова);

г) дипломатичне красномовство;

- г) соціально-побутове красномовство (ювілейна промова, застільна промова, або тост, поминальна промова тощо);
 д) церковне красномовство.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. **URI:** <http://bit.ly/2lR1oYO>
2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.
URI:<https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>
3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.
URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>
4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. **URI:** <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>
5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. **URI:**http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf
6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. **URI:**<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>
7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2014. 260 с. **URL:** <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

1. Підготувати письмово промову «Риторика: наука чи мистецтво?».
2. Записати 10 афоризмів про силу і красу слова.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема № 5 Риторичні стратегії та методологія ораторської діяльності

Практичне заняття Підготовка промови, її композиція.

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Підготовка промови: а) вибір теми; б) мета промови; в) добір матеріалу; г) урахування особливостей аудиторії.

2. Композиція промови: а) вступ промови; б) головна частина промови; в) заключна частина промови.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. **URI:** <http://bit.ly/2IR1oYO>

2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.

URI:<https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>

3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.

URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>

4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. **URI:** <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>

5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. **URI:**http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf

6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. **URI:**<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>

7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2014. 260 с. **URL:** <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

1. Складіть конспект із теми за зазначеним вище планом.

2. Підготуйте і запишіть коротке (4-5хвилин) повідомлення за однією із запропонованих тем:

- “Як софісти викладали мудрість?”
- “Як Сократ і Платон шукали істину?”
- “Основні положення риторики Аристотеля?”
- “У чому переконували людей візантійські оратори?”
- “Основні тези “Слова про закон і благодать” митрополита Іларіона”
- “Основні положення риторики Ломоносова”
- “І.С. Рижський, О.Ф. Мерзляков, О.І. Галич та їх внесок у риторичну науку”.
- “Ритор-юрист П.С. Пороховшиков”.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема № 6 Спеціальна риторика: судове красномовство і його риторичні аспекти

Практичне заняття _Композиція судової промови. Особистість судового оратора

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Композиційні особливості промов у змаганні сторін.
2. Типи судових ораторів.
3. Особистість судового оратора (поза, манери, зовнішність, жести).
4. Управління об'єктом промови і встановлення зворотного зв'язку з ним.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. **URI:** <http://bit.ly/2IR1oYO>

2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.

URI:<https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>

3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.

URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>

4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. **URI:** <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>

5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. **URI:**http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf

6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. **URI:**<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>

7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2014. 260 с. URL: <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

1. Підготуйте і запишіть судову промову.
2. Випишіть із підручника Молдована В.В. “Риторика: загальна та судова” 20 афоризмів із римського права.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема № 7 Риторичний інструментарій

Практичне заняття Оратор і аудиторія. Методи і прийоми.

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Методи викладу матеріалу: дедуктивний, індуктивний, аналогічний, стадійний, концентричний
2. Прийоми привертання уваги аудиторії.
3. Недоліки композиції.
4. Контакт з аудиторією. Урахування особливостей аудиторії.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. **URI:** <http://bit.ly/2IR1oYO>

2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.

URI:<https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>

3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.

URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>

4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Сльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. **URI:** <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>

5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. **URI:**http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf

6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. **URI:**<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>

7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОШПО, 2014. 260 с. URL: <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

1. Законспектувати тези однієї із робіт (на вибір):

1. Василенко В.А. Компоненти лінгвопрофесійної культури юриста. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України* : тези доп. наук.-практ. конф. (Харків, 30 квітня 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 73-76.

2. Василенко В.А. Красномовство як особлива форма мовної комунікації юриста. *Нові інформаційні технології управління бізнесом*: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (21 лютого 2019г., м. Київ). Київ, 2019. С. 28-34.

3. Василенко В.А. Культура українського фахового спілкування: соціопсихолінгвістичний аспект. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917– 2017 рр.)* : зб. наук. ст. і тез доп. на наук.-практ. конф. До 100-річчя підготовки охоронців правопорядку в Харкові (м.Харків, 25 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр.справ. Харків, 2017. С. 71-73.

4. Василенко В.А., Кисіленко А.В. Формування професійної дискусивно-полемічної комунікації. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України* : тези доп. наук.-практ. конф. (Харків, 05 квітня 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 61-64.

2.Складіть план до конспекту-виступу на тему “Структура правоохоронних органів України”.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема № 8 Основні засоби мовної виразності. Культура мови і етика спілкування

Прктичне заняття Загальні ознаки мовної культури оратора

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та загальні ознаки мовної культури оратора.
2. Образність мови: поняття, зміст, роль, засоби створення образності.
3. Риторичні тропи - порівняння, епітет, метафора, алегорія, гіпербола, уособлення, інверсія, літота, антитеза, градація.
4. Фразеологія. Прислів'я. Стилїстичні фігури: анафора й епіфора. Стилї мови.

Література

1. Андрєєва Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. **URI:** <http://bit.ly/2lR1oYO>
2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.
URI:<https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>
3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.
URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>
4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. **URI:** <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>
5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. **URI:**http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf
6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. **URI:**<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>
7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2014. 260 с. **URL:** <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

1. З'ясуйте, які риторичні засоби виразності застосовано в наведених прикладах:

- У 50-х роках губернатору Флориди Ф.Уоррену довелося вести свою передвиборчу кампанію тоді, коли кожний округ у штаті повинен був сам обирати, чи знімати йому заборону на торгівлю горілочними виробами. На запитання про те, яка його позиція стосовно «сухого закону», Уоррен відповів: «Якщо під віскі ви маєте на увазі ту оковиту, що веселить душу людини, несе відпочинок від щоденних турбот, дозволяє з оптимізмом дивитись у майбутнє, - то внесіть мене в списки найпалкіших прихильників продажу спиртного. Якщо ж під віскі ви маєте на увазі те диявольське зілля, яке руйнує сім'ї, ламає кар'єри і позбавляє людину здатності працювати, — сміливо зараховуйте мене до кола прибічників «сухого закону»!».

- Популярний актор Жан Марє святкував своє 80-річчя в Парижі. Ювіляр чудово виглядав, посміхався, однак вголос ніхто не наважувався назвати його вік. Жан Марє сказав: «Мені лише чотири по 20!»

- «Висловимо остаточно нашу думку про значення начал і загальних правил розуму в царині моралі за допомогою євангельського образу, який за своєю точністю завжди буде викликати здивування у байдужого спостерігача: для живої - а не лише уявної - моральності потрібен світильник і єлей... У залежності від того, як у серці людини вичерпується єлей любові, світильник гасне: моральні начала й ідеї затьмарюються і, зрештою, зникають із свідомості. Це відношення між світильником і єлеєм - між головою і серцем - є найзвичайнішим явищем у моральній історії людства» (П.Д.Юркевич, «Серце і його значення в духовному житті людини, за вченням слова Божого»).

- «Віро! Викличте до мене найсвітлішу голову нашої з вами сучасності. Як? Новосельцева, звичайно!» (Х/ф «Службовий роман»).

- «Хоробрі завжди вперті».

Дивлячись з неба, Господь посміхається від радості, адже саме цього Він і хоче — щоб кожна людина сама відповідала за своє життя. Кінець кінцем Господь щедро наділив своїх дітей здатністю робити вибір і приймати рішення.

Лише ті, у кого в серці загорівся священний вогонь, насмілюються боротися з Богом. І лише вони знають зворотній шлях до Його любові, адже приходять до розуміння того, що *нещастя — це випробування, а не покарання*» (Коельо П., «П'ята гора»).

2. Заповніть пропуски риторичними фігурами:

Вода для корабля те саме, що ... для бізнесу.

Влада — це ....

Успіх — це ....

Життя — це ....

Моя робота — це ....
 Справжня жінка — це ....
 Справжній чоловік — це

3. Підготуйте до декламації вірш або байку.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема № 9 Особливості полемічного красномовства

Практичне заняття Особливості полемічного красномовства

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Полеміка як форма ораторського мистецтва: сутність, принципи, прийоми.
2. Сперечання, логіка і риторика спору.
3. Логічні помилки і характеристика запитань і відповідей у полеміці.
4. Види полемічних софістичних вивертів, шляхи їх нейтралізації.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. **URI:** <http://bit.ly/2lR1oYO>

2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.

URI: <https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>

3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.

URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>

4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. **URI:** <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>

5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. **URI:** http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf

6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. URI:<https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>

7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОШПО, 2014. 260 с. URL: <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

- 1.Складіть план за темою “Основні характеристики зовнішності опонента”.
- 2.Підготуйте реферативну доповідь за темою “Оцінка психофізичного стану опонента та засоби його корекції в процесі спілкування”.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

Тема № 10 Підготовка до публічного виступу. Композиція публічної промови

Практичне заняття Підготовка до публічного виступу. Композиція публічної промови

Навчальна мета заняття: забезпечити усвідомлення студентами значення ораторського мистецтва як соціального феномену; сприяти формуванню патріотичних почуттів та любові до рідної мови.

Кількість годин - 2. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання:

- 1.Етапи підготовки ораторської промови.
- 2.Композиція промови. Складові елементи композиції.
- 3.План – основа композиції.
- 4.Методи викладу матеріалу.

Література

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. URI: <http://bit.ly/2lR1oYO>

2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.

URI: <https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>

3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.

URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>

4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>

5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. URI: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf

6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. URI: <https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>

7. Семеног О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2014. 260 с. URL: <http://pedmaster.ucoz.ua>

Матеріально-технічне забезпечення заняття: ноутбук, проектор.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Ознайомлення з темою, цілями та завданнями практичного заняття, з'ясування актуальності даної теми, її практичне значення. Зв'язок з попередніми та наступними темами.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Усне опитування. Дискусійне обговорення зазначених питань. Письмові тестові завдання. Виконання вправ.

Виконати завдання:

Складіть цитатний конспект промови Черчилля в парламенті.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Підбиття підсумків роботи студентів на занятті. З'ясування ступеню засвоєння знань та оволодіння навичками

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Навчальна та наукова література:

1. Андреева Т. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. Київ, 2012. 253 с. URL: <http://bit.ly/2IR1oYO>
2. Василенко В. Риторична культура професійного мовлення : курс лекцій : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти / Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми, 2023. 377 с.
URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b-9e50e8ab2687>
3. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / [упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Фак. №2, Каф. українознавства. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.
URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6485>
4. Українська мова професійного спрямування (Мовні норми): навч. посіб. / уклад. Н. І. Єльнікова, І. М. Голопич, Д. В. Полтавська; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 182 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6524>
5. Українська мова для юристів / Зайцева І.В., Калита О.П., Скуратівська Г.В., Павлова А.К.: Видавничо-інформаційний центр НУДПСУ, 2018. 430 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1805_49979488.pdf
6. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань : навч. посібник. К.: Ліра-К, 2017. 623 с. URL: <https://lira-k.com.ua/preview/12123.pdf>
7. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навч. посіб. Суми: СОІППО, 2014. 260 с. URL: <http://pedmaster.ucoz.ua>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Василенко В.А., Довгополова Г.Г. Гендерно маркована лексика як чинник формування гендерно чутливого середовища на заняттях мовознавчого спрямування у вищій школі. *Сучасні тенденції забезпечення гендерного балансу в умовах Євроінтеграції*: матеріали інформаційно-просвітницького форуму (17 березня 2023 р.). Кропивницький, 2023. С.264-267.
URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4190ece2-1f27-418b-9dd6-a840aff5f172/content>
2. Василенко В.А., Довгополова Г.Г. Структурні компоненти комунікативної компетентності в процесі лінгвістичної підготовки майбутніх правознавців. *Закарпатські філологічні студії*, 2023. №27. Т. 2. С. 134-138.
URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_2/25.pdf
3. Василенко В. А. Лінгводидактичні ресурси формування культури професійного мовлення. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції*: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м.

Суми, 21-22 трав. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми: Видав. дім «Ельдорадо», 2021. С. 117-119.

URL:<https://dspace.univd.edu.ua/items/80ee79f9-305d-4edf-a4b0-d9f2ec20e7b7>

4. Василенко В.А. Мовне оформлення письмового юридичного дискурсу. *Правова наука і державотворення в Україні у контексті інтеграційних процесів*: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції. Суми, 19-20 травня, 2023. С. 155-157.

URL:<https://dspace.univd.edu.ua/items/7994f0ac-d17e-4e43-ab2d-e50523054f2c>

5. Василенко В.А. Стилiстична нейтралiзацiя сучасної термiнолeкcики. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 20 років у статусі національного* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2 берез. 2021 р.) / редкол.: В. В. Сокурeнко (голова), Д. В. Швець (заст. голови), О. М. Бандурка та ін. ; упоряд. В. А. Греченко ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 165-168. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10218>

6. Василенко В.А., Даниленко А.В. Формування лінгвальної культури у юридичній діяльності. *Донецький юридичний інститут МВС України: освітні традиції, перевірені часом*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 28 квітня 2021 року). Донецький юридичний інституту МВС України. К.: ТОВ «Компанія ВАІТЕ», 2021. С. 83-87. URL:<http://29yjmo6.257.cz/bitstream/123456789/13065/1/60-%D1%80%D1%96%D1%87%D1%87%D1%8F%20%D0%94%D0%AE%D0%86.pdf>

7. Василенко В.А., Селюніна Н.С. Інформаційно-комунікативна культура у підготовці майбутнього правоохоронця. *Міжнародна наукова група* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Global problems of improving scientific inventions» (Глобальні проблеми вдосконалення наукових винаходів) (м.Копенгаген, Данія) (31.10 - 03.11.), 2023. С.241-245. DOI: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2023/10/GLOBAL-PROBLEMS-OF-IMPROVING-SCIENTIFIC-INVENTIONS.pdf>

8. Василенко В. А., Матвієвський Д. В., Ярова В. І. Формування компетентностей здобувачів освіти у процесі вивчення культуромовних дисциплін. *Professional development: theoretical basis and innovative technologies* : Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference (February 20-23, 2024, Paris, France). Paris, France, 2024. P. 286–289. URL: <https://isg-konf.com/professional-development-theoretical-basis-and-innovative-technologies/>

9. Греченко В. А. Історія та культура України [підручник] / В. А. Греченко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 440 с.

URL:<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1854>

10. Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів у системі МВС України: наказ МВС України від 23.04.2012 № 350.

Офіційний вісник України. 2012. № 42. Ст. 169. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0805-12#Text>

11. Vasylenko V., Dovhopolova H. Innovative technologies in the process of foreign language training of future lawyers. *Modern ways of solving the latest problems in science*: Proceedings of the XXXVII International Scientific and Practical Conference, September 20 – 23, 2022. Varna, Bulgaria, 2022. P. 324–328. URL: <https://isg-konf.com/modern-ways-of-solving-the-latest-problems-in-science/> (дата звернення: 26.12.2022).

12. Vasylenko V., Dovhopolova H. Development of students' communicative competence in the context of reading foreign language texts. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка». Вип. 59. Т. 1. 2023. С. 318-323.

URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/59_2023/part_1/49.pdf

13. Vasylenko V.A., Samoilo Yu.I. Some aspects of case method use in the process of training of future lawyers. *Інноваційна педагогіка*: науковий журнал. Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 56. Том 2. С.124-127.

URL: <https://dSPACE.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/68cf3d90-d656-48c3-a053-03192a46eb99/content>

14. Vasylenko V., Samoilo Yu., Matviievskyi D., Seliunina N. Case study method in the process of training of future lawyers and law-enforcement officers (on the example of the English language learning). *Development of modern science, experience and trends*: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference, 14-15. 10. 2022. Boston, USA, 2022. Pp. 208-212. URL: <https://isg-konf.com/development-of-modern-science-experience-and-trends/>

15. Василенко В.А., Довгополова Г.Г. Культура міжмовної комунікації. Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти юридичних спеціальностей. Суми: Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, 2024. 173. URL: <https://dSPACE.univd.edu.ua/handle/123456789/20959/>

16. Василенко В. А., Пономаренко Т. О. Гендерна комунікація: виклики і перспективи. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 5 (23). С.445-458. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-5\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-5(23))

Нормативно-правові акти

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2704-19>.

2. Деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF>.

3. Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 № 736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2016-%D0%BF>.

4. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Академічний тлумачний словник української мови (1970 – 1980). Онлайнова допомога. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
2. Культура мови на щодень. URL: <http://kultura-movy.wikidot.com/about>
3. Культура слова: мовностилістичні поради. URL: <http://ponomariv-kultura-slova.wikidot.com/>
4. Сто експрес-уроків української. URL: <http://xn--80aafnzkijm.xn--j1amh/7/9/314-100-ekspres-urokv-ukraiinskoii.html>.
5. Уроки державної мови. URL: <http://mova.kreschatic.kiev.ua/index.php>.
6. Урядовий портал: Узагальнені форми і зразки документів, інструкції з діловодства відповідних установ. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category>.